

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2018/19:SfU7

Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken samt ändringar i vissa andra lagar.

Förslaget innebär vissa förenklingar av regler om föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, barnbidrag och bostadsbidrag. Det föreslås att den förälder som inte är gravid ska få rätt till föräldrapenning för att följa med till mödravården. En förälder ska också få delta vid sitt barns inskolning även om föräldern inte har barnet i sin vård. Det föreslås också att anmälningsskravet för tillfällig föräldrapenning ska slopas, att tillfällig föräldrapenning ska kunna utges till en förälder som deltar i en kurs för att lära sig vårda barnet, att kravet på anmälan för flerbarnstillägg i vissa situationer ska slopas och att en tidigare avstämning av bostadsbidraget ska göras. Det föreslås vidare att Försäkringskassan ska få direktåtkomst till vissa uppgifter i Skatteverkets beskattningsdatabas, om uppgifterna behövs i ett ärende om en bidragsskyldig förälders betalningsskyldighet för underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019.

I betänkandet finns en reservation (SD).

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:270 Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik.

Tre yrkanden i en följdmotion.

Innehållsförteckning

- Utskottets förslag till riksdagsbeslut3
- Redogörelse för ärendet4
- Utskottets överväganden5
 - Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik5
- Reservation19
 - Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik (SD)19
- Bilaga 1*
- Förteckning över behandlade förslag20
 - Propositionen20
 - Följdmotionen20
- Bilaga 2*
- Regeringens lagförslag21

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Regelförenklningar inom ekonomisk familjepolitik

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
2. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584),
3. lag om upphävande av lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag,
4. lag om ändring i lagen (2017:388) om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:270 punkterna 1–4 och avslår motion

2018/19:18 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 1–3.

Reservation (SD)

Stockholm den 18 oktober 2018

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Johan Forssell

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Forssell (M), Rikard Larsson (S), Carina Ohlsson (S), Katarina Brännström (M), Paula Bieler (SD), Teresa Carvalho (S), Solveig Zander (C), Nooshi Dadgostar (V), Elisabeth Björnsdotter Rahm (M), Julia Kronlid (SD), Kadir Kasirga (S), Hans Eklind (KD), Emma Carlsson Löfdahl (L), Maria Ferm (MP), Arin Karapet (M), Emilia Töyrä (S) och Linda Lindberg (SD).

Redogörelse för ärendet

Under 2012 fick Försäkringskassan i uppdrag att se om det fanns möjligheter att förenkla regelverket inom socialförsäkringen. Uppdraget mynnade ut i flera olika ”antikrångelkataloger” som Försäkringskassan överlämnade till regeringen vid olika tidpunkter (dnr S2011/11077/SF, S2013/04669/FST, S2014/05022/FST). Förslagen rör bl.a. åtgärder inom föräldrapenningen, den tillfälliga föräldrapenningen och barnbidraget.

Försäkringskassan har sett behov av att ytterligare förenkla regelverket för föräldrar och har därför i en skrivelse till regeringen föreslagit ett antal regel-förenklingar som underlättar för föräldrar och förenklar Försäkringskassans administration.

En arbetsgrupp i Socialdepartementet har därefter utarbetat promemorian Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik (Ds 2017:59). I promemorian lämnas förslag som avser föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning, flerbarnstillägg och bostadsbidrag.

Förslagen om föräldrapenning vid mödravårdsbesök, föräldrapenning vid inskolning, slopat anmälningskrav för tillfällig föräldrapenning samt slopat krav på anmälan för flerbarnstillägg i vissa situationer grundar sig på tillkännagivanden av riksdagen (bet. 2014/15:SfU3 punkterna 5 och 10, rskr. 2014/15:48). Genom förslagen i propositionen anser regeringen att riksdagens tillkännagivanden har tillgodosetts fullt ut och att tillkännagivandena därmed är slutbehandlade.

Försäkringskassan har i en skrivelse till regeringen lämnat en framställan om att myndigheten ska få direktåtkomst till uppgifter i Skatteverkets beskattningsdatabas i vissa ärenden om underhållsstöd. En arbetsgrupp i Socialdepartementet har av den anledningen utarbetat promemorian Nytt åldersdifferentierat underhållsstöd och direktåtkomst för Försäkringskassan. Förslagen finns i propositionen.

Regeringen har inhämtat Lagrådets yttrande över förslaget om direktåtkomst för Försäkringskassan i ärenden om betalningsskyldighet för underhållsstöd. Lagrådet lämnade förslaget utan invändning.

I detta ärende behandlar utskottet proposition 2017/18:270 och en följdmotion.

En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilaga 1, och lagförslagen finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i socialförsäkringsbalken samt i vissa andra lagar.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utökad möjlighet till föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning samt om att förtydliga regeringens lagförslag.

Jämför reservationen (SD).

Gällande ordning

Föräldrapenning

Rätt till föräldrapenning har enligt 12 kap. 2 § socialförsäkringsbalken (SFB) en försäkrad förälder som vårdar barn under tid när han eller hon inte förvärvsarbetar eller avstår från förvärvsarbete. För rätt till föräldrapenning gäller också som villkor att föräldern under den ovan nämnda tiden till huvudsaklig del faktiskt vårdar barnet (12 kap. 3 § SFB). För att föräldern ska anses vårda barnet krävs enligt förarbetena att det finns en rumslig kontakt mellan föräldern och barnet under större delen av tiden (prop. 1978/79:168 s. 47).

Enligt 12 kap. 12 § SFB lämnas föräldrapenning med anledning av ett barns födelse under högst 480 dagar sammanlagt för båda föräldrarna.

Vissa särregler i fråga om antalet föräldrapenningdagar gäller om ett barn blir bosatt här i landet under det andra levnadsåret respektive blir bosatt här i landet efter det andra levnadsåret.

För tid efter barnets fjärde levnadsår, räknat från barnets födelse, lämnas föräldrapenning under högst 96 dagar sammanlagt för föräldrarna.

Föräldrapenning lämnas längst till dess barnet har fyllt tolv år eller till den senare tidpunkt då barnet har avslutat det femte skolåret i grundskolan (12 kap. 13 § SFB).

Barnets mor har rätt till föräldrapenning fr.o.m. den 60:e dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse t.o.m. den 29:e dagen efter förlossningsdagen, och detta gäller även om modern inte har barnet i sin vård (12 kap. 4 och 5 §§ SFB). För att även en person som i lagens mening ännu inte är förälder ska få rätt till ersättning har den gravida kvinnan möjlighet att avstå föräldrapenningdagar till denne (12 kap. 17 § SFB).

Av 12 kap. 7 § SFB framgår att en förälder som besöker barnets förskola eller sådan annan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen

(2010:800) har rätt till föräldrapenning i samband med besöket. Sådan verksamhet som avses är bl.a. traditionella familjedaghem och öppen förskola. Föräldrapenning kan således i dessa fall lämnas vid barnets inskolning under förutsättning att föräldern har barnet i sin vård (12 kap. 2 och 3 §§ SFB).

Föräldrapenningförmåner får som huvudregel inte lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid. Från denna huvudregel finns vissa undantag. Bland annat får enligt 11 kap. 10 § SFB föräldrapenning enligt 12 kap. 7 § SFB lämnas till båda föräldrarna samtidigt för samma barn.

Tillfällig föräldrapenning

Tillfällig föräldrapenning kan betalas ut till en förälder, eller en person som likställs med en förälder, dels när han eller hon avstår från att utföra förvärvsarbete för att vårda ett barn på grund av sjukdom eller smitta hos barnet, dels i samband med ett barns födelse eller behov av vård, dels i samband med att ett barn har avlidit (11 kap. 4–6 §§ och 13 kap. 2 och 16 §§ SFB).

Föräldrapenningförmåner får inte lämnas för tid innan en anmälan har gjorts till Försäkringskassan (11 kap. 12 § SFB). Det gäller dock inte om det har funnits hinder för en sådan anmälan eller det finns särskilda skäl för att förmånen ändå bör lämnas. Kravet på anmälan gäller inte heller för tillfällig föräldrapenning i samband med att ett barn har avlidit.

Den som vill begära tillfällig föräldrapenning ska sedan skriftligen ansöka hos Försäkringskassan om en sådan ersättning (8 kap. 5 § och 110 kap. 4 § SFB).

En förälder till ett sjukt eller funktionshindrat barn som inte har fyllt 12 år, har rätt till tillfällig föräldrapenning bl.a. när han eller hon behöver avstå från förvärvsarbete i samband med besök på en institution för att medverka i behandling av barnet eller för att lära sig vårda barnet samt för att delta i en kurs som ordnas av en sjukvårdshuvudman i samma syfte (13 kap. 20 § 1 och 2 SFB). Även föräldrar till barn som har fyllt 12 år har under vissa förutsättningar rätt till tillfällig föräldrapenning om de behöver avstå från förvärvsarbete i sådana fall (13 kap. 23 § SFB).

Enligt huvudregeln kan endast en förälder få tillfällig föräldrapenning för samma barn och tid (11 kap. 10 § SFB).

Barnbidrag

Barnbidrag lämnas för ett försäkrat barn i form av allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag och flerbarnstillägg (15 kap. 2 § SFB). Flerbarnstillägg lämnas om någon har två eller flera barn som berättigar till allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag eller som bedriver studier som ger rätt till studiehjälp (15 kap. 8 § SFB).

Mottagare av barnbidrag är som utgångspunkt den som har den rättsliga vårdnaden om barnet, eller i vissa fall barnet självt (16 kap. 3–8 §§ SFB). Det är enligt huvudregeln den som får allmänt barnbidrag för de barn som omfattas av flerbarnstillägget som får flerbarnstillägg för dessa barn. I dessa fall lämnas

flerbarnstillägg automatiskt av Försäkringskassan. En person som vill få flerbarnstillägg som omfattar ett barn för vilket rätt till förlängt barnbidrag föreligger eller ett barn som bedriver studier som ger rätt till studiehjälp måste däremot göra en anmälan om detta till Försäkringskassan. Detsamma gäller den som vill få flerbarnstillägg beräknat på samtliga hushållets barn för vilka någon får barnbidrag, utom i de fall där två föräldrar bor tillsammans med ett barn som de har gemensamt och någon av dem får barnbidrag för barnet (16 kap. 12 § SFB).

Barnbidrag betalas enligt huvudregeln ut utan ansökan. Det finns dock särskilda bestämmelser om att anmälan ska göras i vissa fall.

Utgångspunkten är att föräldrar som har gemensam vårdnad om ett barn får hälften vardera av barnbidraget. Huvudregeln kan frångås om föräldrarna gör ett aktivt val av mottagare av barnbidraget genom en gemensam anmälan om ensam bidragsmottagare till Försäkringskassan (16 kap. 5 § SFB).

När föräldrar som har gemensam vårdnad om ett barn inte bor tillsammans och barnet bor varaktigt med endast en förälder lämnas barnbidraget till den förälder som barnet bor hos om den föräldern har gjort en anmälan om det (16 kap. 7 § 1 SFB). När barnet bor varaktigt hos båda de särlevande föräldrarna (växelvist boende) lämnas barnbidraget med hälften till vardera föräldern efter anmälan av någon av dem (16 kap. 7 § 2 SFB).

Av 15 kap. 12 § framgår att flerbarnstillägg kan utges efter en sammanräkning av samtliga barn inom ett s.k. ombildat hushåll bl.a. om bidragsmottagarna är gifta med varandra och stadigvarande sammanbor.

Flerbarnstillägg lämnas med olika belopp beroende på hur många barn som berättigar en person till ett sådant tillägg (15 kap. 8 § SFB).

Bostadsbidrag

Bostadsbidrag lämnas i form av bidrag till kostnader för bostad, särskilda bidrag för hemmavarande barn och för barn som bor växelvis samt umgängesbidrag till den som på grund av vårdnad eller umgänge tidvis har barn boende i sitt hem (95 kap. 2 § SFB). Bidrag till kostnader för bostad kan lämnas både till barnfamiljer och till personer i åldern 18–28 år (93 kap. 2 § SFB).

Rätten till bostadsbidrag och bidragets storlek är beroende av bl.a. den försäkrades bidragsgrundande inkomst (95 kap. 3 § SFB). Den bidragsgrundande inkomsten är summan av bl.a. överskott i inkomstslagen tjänst, näringsverksamhet och kapital samt del av förmögenhet och även del av barns förmögenhet och inkomst av kapital (97 kap. 2 § SFB). Även vissa andra inkomster som t.ex. studiemedel i form av studiebidrag ingår i den bidragsgrundande inkomsten (97 kap. 13 § SFB). Enligt lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag räknas endast 80 procent av studiebidraget och studiestartsstödet med i den bidragsgrundande inkomsten.

Ett beslut om bostadsbidrag får avse längst tolv månader (96 kap. 13 § SFB). Bidraget lämnas fr.o.m. månaden efter den då rätten till bidrag har

uppkommit, dock som huvudregel inte för längre tid tillbaka än ansökningsmånaden, t.o.m. den månad då rätten till bidrag har ändrats eller upphört (96 kap. 12 och 14 §§ SFB). Bostadsbidrag betalas ut löpande som preliminärt bidrag med ett månadsbelopp, beräknat efter en uppskattad bidragsgrundande inkomst för det kalenderår som bostadsbidraget i fråga avser (95 kap. 4 §, 97 kap. 3 § och 98 kap. 2 och 4 §§ SFB). Bidraget bestäms slutligt i efterhand för varje kalenderår under vilket ett preliminärt bidrag har betalats ut och grundas på den fastställda bidragsgrundande inkomsten (95 kap. 4 § och 98 kap. 5 § SFB). Slutligt bostadsbidrag bestäms efter den tidpunkt när besked om slutlig skatt senast ska ha skickats. Det innebär att slutligt bostadsbidrag bestäms efter den 15 december året efter det år bostadsbidraget avser (98 kap. 5 § SFB och 56 kap. 10 § skatteförfarandelagen [2011:1244]).

Försäkringskassan ska besluta om återbetalning av bostadsbidrag som ska betalas tillbaka på grund av att det slutliga bostadsbidraget har fastställts till ett lägre belopp än det bidrag som har betalats ut preliminärt. Försäkringskassan ska också besluta om återbetalning av bostadsbidrag som har lämnats felaktigt eller med för högt belopp (108 kap. 9 § SFB). Om det finns särskilda skäl får Försäkringskassan helt eller delvis efterge krav på återbetalning av bostadsbidrag, varvid det särskilt ska beaktas vilken förmåga den eller de försäkrade har att kunna betala tillbaka ersättningen (108 kap. 11 och 12 §§ SFB). Möjligheten att efterge ett krav på bostadsbidrag har dock vissa begränsningar (108 kap. 13 och 14 §§ SFB).

Direktåtkomst

EU:s dataskyddsförordning tillämpas i medlemsstaterna fr.o.m. 25 maj 2018. En ny lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning har trätt i kraft den 25 maj 2018 (prop. 2017/18:105, bet. 2017/18:KU23, rskr. 2017/18:224). Genom den nya lagen har personuppgiftslagen (1998:204) upphävts.

När Skatteverket behandlar personuppgifter i sin beskattningsverksamhet gäller lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, om behandlingen är helt eller delvis automatiserad eller om uppgifterna ingår i eller är avsedda att ingå i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier. I lagens 1 kap. 4 § anges för vilka primära ändamål uppgifter får behandlas, och i 1 kap. 5 § anges bl.a. de ändamål för vilka uppgifter får behandlas för att tillhandahållas för verksamheter utanför Skatteverket. Enligt 5 § får uppgifter som behandlas enligt 4 § även behandlas för att tillhandahålla information som behövs i författningsreglerad verksamhet hos någon annan än Skatteverket för att bl.a. utgöra underlag för beräkning, beslut och kontroll i fråga om förmån, bidrag och andra stöd.

Av 2 kap. 1 § nämnda lag framgår att det i beskattningsverksamheten ska finnas en samling uppgifter som med hjälp av automatiserad behandling används gemensamt i verksamheten för de ändamål som anges i 1 kap. 4 och

5 §§ och för vilka behandling får ske (beskattningsdatabas). I lagen finns inga bestämmelser som begränsar möjligheten att lämna ut uppgifter till andra myndigheter på medium för automatiserad behandling. I förarbetena anfördes att om en myndighet ska eller får lämna ut uppgifter, t.ex. med stöd av sekretesslagen (numera offentlighets- och sekretesslagen) eller andra författningar, bör det vara upp till myndigheterna att avgöra på vilket sätt det ska göras (prop. 2016/17:58 s. 115 och prop. 2000/01:33 s. 112). När det gäller direktåtkomst har det däremot gjorts en uttömmande uppräknings i lagen över vilka myndigheter som får ha direktåtkomst till beskattningsdatabasen. Där anges också vilka uppgifter som omfattas av direktåtkomst för respektive myndighet (prop. 2016/17:58 s. 115).

Enligt 2 kap. 8 c § samma lag ska Försäkringskassan få direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om att bestämma sjukpenninggrundande inkomst enligt 26 kap. SFB eller beräkna bostadsbidrag enligt 97 kap. SFB (prop. 2016/17:58). Den aktuella bestämmelsen träder i kraft den 1 januari 2019 (SFS 2017:388).

Propositionen

Föräldrapenning vid mödravårdsbesök

I propositionen föreslås att båda föräldrarna ska för samma barn och tid ha rätt till föräldrapenning i samband med besök hos mödravården när det gäller ett ofött barn eller en graviditet. Föräldrapenning för sådana besök ska kunna lämnas fr.o.m. den 60:e dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse t.o.m. dagen för förlossningen. Föräldraledighet enligt föräldraledighetslagen för sådana besök ska undantas från huvudregeln att föräldraledighet får delas upp i högst tre perioder för varje kalenderår.

En gravid kvinna kan inom ramen för det nuvarande regelverket besöka mödravården med rätt till föräldrapenning och föräldraledighet. Båda föräldrarna kan dock enligt propositionen ha intresse av att vara med på besöken i mödravården, följa fostrets utveckling och graviditeten och få information om förlossning m.m. Inte minst vid komplicerade graviditeter kan det ur båda föräldrarnas perspektiv finnas ett stort behov av stöd och ett intresse från båda föräldrarna att direkt få ta del av den möjlighet till information som ett besök hos mödravården innebär.

Förslaget om att ge den andra föräldern samma möjlighet att närvara vid besöken ger en viktig och tidig signal om att ansvaret för barnet är delat. Graviditeten är enligt propositionen en tid när det gemensamma föräldraansvaret kan grundläggas. Förslaget innebär också att förutsättningarna för ett mer jämställt föräldraskap förbättras. Föräldrarna ska kunna besöka mödravården tillsammans, och förslaget innebär således ett undantag från huvudregeln om att föräldrapenning inte får lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid.

I propositionen föreslås inte en utökning av förmånstiden. Om båda föräldrarna väljer att ta ut föräldrapenning för besöken vid mödravården innebär det att antalet föräldrapenningdagar när barnet har fötts blir färre.

Eftersom besöken är relativt korta kan emellertid enligt propositionen i många fall en åttondels dag med föräldrapenning tas ut.

Förslaget om rätt till föräldrapenning för besök hos mödravården fr.o.m. den 60:e dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse motsvarar det som gäller i dag för mödrars rätt till föräldrapenning före barnets födelse. Det är enligt propositionen under den senare delen av graviditeten som besöken blir mer frekventa, och behovet av stöd och avstämning kan antas bli större närmare förlossningen.

En rätt till föräldrapenning innebär att en förälder som är arbetstagare också bör ha möjlighet att vara föräldraledig. Regeringen anser därför att för att möjligheten ska vara reell bör ledigheten enligt föräldraledighetslagen i den aktuella situationen inte begränsas till högst tre perioder för varje kalenderår.

Föräldrapenning vid inskolning

I propositionen föreslås att en förälder vars barn genomgår en introduktion för att delta i viss verksamhet enligt skollagen ska ha rätt till föräldrapenning för att delta i introduktionen, även om föräldern inte har barnet i sin vård. Vidare föreslås att föräldraledighet enligt föräldraledighetslagen för sådan introduktion ska undantas från huvudregeln att föräldraledighet får delas upp i högst tre perioder för varje kalenderår.

I propositionen anges bl.a. att när ett barn börjar i ny förskola, skola, fritidshem eller viss annan pedagogisk verksamhet sker introduktionen till verksamheten, den s.k. inskolningen, ofta gradvis. Föräldrar förväntas ofta vara närvarande tillsammans med barnet i början av inskolningsperioden för att senare vara tillgängliga vid behov, om barnet behöver ha en förälder med i verksamheten. Detta innebär att föräldrarna under den senare delen av inskolningen inte har rumslig kontakt med barnet större delen av dagen.

Enligt propositionen innebär kravet i nuvarande regelverk på att föräldern ska ha barnet i sin vård för att få föräldrapenning på sjukpenningnivå att föräldern i princip måste ha rumslig kontakt med barnet. Reglerna för beräkning av föräldrapenning kan av ekonomiska skäl påverka föräldrars möjligheter att närvara vid sina barns inskolning. Föräldrapenning bör därför enligt propositionen kunna tas ut under hela inskolningstiden utan något krav på att föräldern ska ha barnet i sin vård. Det innebär att föräldern får möjlighet att använda hel föräldrapenning vid inskolningen när föräldern helt avstår från arbete även om det under delar av tiden inte finns rumslig kontakt med barnet. På samma sätt kan föräldern vid behov använda t.ex. tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning då föräldern avstår från förvärvsarbete i motsvarande grad.

Regeringen anser inte att det är lämpligt att sätta en gräns för hur många dagar en sådan inskolning som nu avses kan pågå. Olika verksamheter har olika inskolningsmetoder, och barn har varierande behov. Av propositionen framgår att det torde handla om en avgränsad period, i de allra flesta fall högst

ett par veckor. Den föreslagna ändringen innebär inte någon förändring av förmånstiden, dvs. det antal dagar under vilka föräldrapenning kan lämnas.

De barn för vilka inskolning med föräldrapenning kan komma i fråga är unga, högst 12 år gamla, och verksamheterna som avses är sådana där barnet ska komma att vistas en stor del av sin tid utan föräldrarna. Enligt propositionen är det viktigt att barn ges möjlighet till en trygg inskolning i förskola eller grundskola m.m. och att föräldrar kan delta i den utsträckning barnet behöver. Att fler föräldrar kan delta i inskolning med ersättning innebär att förutsättningarna för ett mer jämställt föräldraskap i förlängningen förbättras.

Regeringen anser att ledighet för inskolning med föräldrapenning bör undantas från begränsningen i föräldraledighetslagen på tre perioder per år. Ett undantag ger större möjligheter för föräldrarna att turas om att vara föräldralediga under inskolningen och ger därmed bättre förutsättningar för ett delat föräldraansvar både för vården av barnet och för kontakten med verksamheten.

Slopat anmälningskrav för tillfällig föräldrapenning

I propositionen föreslås att kravet på anmälan för tillfällig föräldrapenning ska tas bort.

Vidare föreslås att rätten till tillfällig föräldrapenning för tid före ansökan ska begränsas. Tillfällig föräldrapenning ska inte enligt förslaget få lämnas för längre tid tillbaka än 90 dagar före den dag då ansökan om sådan föräldrapenning kom in till Försäkringskassan. Detta ska dock inte gälla om det finns synnerliga skäl för att tillfällig föräldrapenning ändå bör lämnas. Tidsbegränsningen ska inte heller gälla i fråga om sådan tillfällig föräldrapenning som lämnas när föräldrar avstår från att utföra förvärvsarbete i samband med att ett barn har avlidit.

När det gäller förslaget om att ta bort kravet på anmälan anförs i propositionen att syftet med anmälningsskyldigheten framför allt har varit att Försäkringskassan ska kunna kontrollera att villkoren för förmånen är uppfyllda samt att myndigheten ska kunna samordna olika förmåner och begära in handlingar och förbereda för kommande utbetalningar av ersättning. Själva kontrollen och samordningen görs dock först när ansökan om tillfällig föräldrapenning kommer in, och anmälan fyller därför inte någon reell funktion.

Trots genomförda förenklingsåtgärder återstår dock enligt propositionen grundproblemet för föräldrarna, nämligen att de måste genomgå två moment: anmälan vid första ersättningsdagen och sedan en ansökan när sjukdomsperioden är avslutad. Att slopa anmälningskravet skulle förenkla för föräldrar som söker tillfällig föräldrapenning och minska Försäkringskassans administration. Vidare innebär det i dessa fall inte heller försämrade förutsättningar för kontroll om anmälningskravet slopas.

Regeringen anser emellertid att när kravet på anmälan tas bort bör det införas en gräns för hur lång tid före ansökan som tillfällig föräldrapenning ska

lämnas. En begränsning av den tid under vilken en förälder i efterhand kan ansöka om förmånen medför att Försäkringskassan får bättre möjlighet att kontrollera att föräldern uppfyller villkoren för rätt till ersättning och att samordna olika förmåner.

En längre tid än 90 dagar kan enligt propositionen inte anses motiverad då ersättningen är avsedd att täcka en inkomstförlust. Tidsgränsen överensstämmer också med vad som gäller för föräldrapenning enligt socialförsäkringsbalansen. Undantag måste också, i likhet med reglerna för föräldrapenning, kunna göras vid synnerliga skäl och när barn avlidit.

Tillfällig föräldrapenning för att lära sig vårda barnet

I propositionen föreslås att tillfällig föräldrapenning ska kunna lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid när föräldrarna avstår från förvärvsarbete i samband med att de deltar i en kurs som ordnas av en sjukvårdshuvudman i syfte att lära sig vårda barnet.

Förslaget syftar till att skapa en ökad flexibilitet i föräldraförsäkringen för barnets bästa. Enligt propositionen är det angeläget att underlätta situationen för föräldrar till sjuka barn eller barn med funktionsnedsättning. Föräldrarna ska inte behöva gå på utbildningar och besök vid olika tillfällen för att båda ska kunna få tillfällig föräldrapenning.

Den föreslagna ändringen innebär inte någon förändring av förmånstiden, dvs. det antal dagar under vilka tillfällig föräldrapenning kan lämnas. Att fler föräldrar kommer att kunna delta vid en sådan utbildning som det nu är fråga om med ersättning för förlorad inkomst minskar dock den ekonomiska pressen på barnfamiljer där fler än en förälder vill få kunskaper om vården av sitt sjuka barn eller sitt barn med funktionsnedsättning. Detta får anses bidra till bättre förutsättningar till en trygg situation för barnet. Vidare är det upp till varje förälder att avgöra hur dagarna används inom ramen för vad som är möjligt. Förslaget medför i detta perspektiv större valmöjligheter för föräldrarna.

Personer som likställs med föräldrar, t.ex. förälders make som stadigvarande sammanbor med föräldern, kan ha en självständig rätt till tillfällig föräldrapenning. Det är ur ett barnrättsperspektiv viktigt att även dessa personer, som får antas vara en del av barnets liv, får goda möjligheter att gå de kurser som krävs för att lära sig vårda barnet. Regeringen föreslår därför att bestämmelsen ska gälla för ”flera” föräldrar i stället för ”båda” föräldrarna.

Slopat krav på anmälan för flerbarnstillägg i vissa situationer

Regeringen anser att genom att kräva anmälan för barnbidrag i form av flerbarnstillägg i vissa situationer riskerar föräldrar att gå miste om stöd som de har rätt till och som syftar till att stärka deras ekonomi. Det innebär också att hanteringen av bidraget blir omständlig och att handläggningen riskerar att dra ut på tiden. En anmälan bör ha en faktisk betydelse och inte krävas slentrianmässigt. Eftersom Försäkringskassan har tillgång till information om utbetalning av förlängt barnbidrag och studiehjälp genom informationsutbyte

med CSN är det i vissa fall inte motiverat att ställa upp ett krav på anmälan för flerbarnstillägg. I de fall där Försäkringskassan inte får information t.ex. om att förlängt barnbidrag inte lämnas för barnet bör anmälningskravet fortsätta att gälla. Informationsutbytet mellan Försäkringskassan och Skatteverket har utvecklats sedan anmälingsskyldighetens införande. I de situationer som Försäkringskassan har tillgång till behövlig information om familjebilden för att kunna bedöma rätten till flerbarnstillägg är anmälan inte längre nödvändig.

Regeringen föreslår därför att kravet på anmälan för att få flerbarnstillägg ska tas bort

- när en person vill få flerbarnstillägg för barn som har rätt till förlängt barnbidrag eller för barn som bedriver studier som ger rätt till studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen och sådant bidrag eller sådan studiehjälp lämnas för barnet
- när en person vill få flerbarnstillägg med stöd av en sammanräkning av barn som någon i hushållet får barnbidrag för, om bidragsmottagarna är gifta med varandra och stadigvarande sammanbor
- när en person vill få flerbarnstillägg med stöd av en sammanräkning av barn som någon i hushållet får barnbidrag för, om bidragsmottagarna är sambor och har ett barn gemensamt under förutsättning att det för det gemensamma barnet lämnas allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag eller studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen.

Regeringen anser dock att kravet på anmälan för att få flerbarnstillägg bör kvarstå

- när en person vill få flerbarnstillägg för barn som har rätt till förlängt barnbidrag eller för barn som bedriver studier som ger rätt till studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen men sådant bidrag eller sådan studiehjälp inte lämnas för barnet
- när en person vill få flerbarnstillägg med stöd av en sammanräkning av barn som någon i hushållet får barnbidrag för, om bidragsmottagarna är sambor som tidigare har varit gifta med varandra eller har haft ett barn gemensamt
- när en person vill få flerbarnstillägg med stöd av en sammanräkning av barn som någon i hushållet får barnbidrag för, om bidragsmottagarna är sambor och har ett barn gemensamt och det för barnet inte lämnas allmänt barnbidrag, förlängt barnbidrag eller studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen.

Att vissa situationer fortfarande omfattas av ett anmälningskrav kan medföra att bestämmelserna uppfattas som otydliga och inkonsekventa av berörda föräldrar. Det anmälningskrav som kvarstår avser dock undantagsfall, och de föräldrar som berörs bör inte vara många till antalet. Det är Försäkringskassans ansvar att säkerställa att information om omfattningen av anmälningsplikten finns lättillgänglig på myndighetens hemsida.

Slopad anmälningsskyldighet när ett barn har upphört att bo växelvis

I propositionen föreslås att det inte längre bör finnas någon skyldighet för den som får allmänt barnbidrag eller förlängt barnbidrag att anmäla till Försäkringskassan när ett växelvist boende, som har grundat rätt till delat barnbidrag, upphör. Bestämmelsen om en sådan anmälningsplikt i barnbidragsförordningen bör därför utgå.

Anmälningsplikten fyller inte längre någon funktion och innebär endast att föräldrar tvingas att vidta en omotiverad åtgärd gentemot Försäkringskassan. Den aviserade förordningsändringen är en följd av de ändrade lagbestämmelser om barnbidrag som trädde i kraft den 1 mars 2014 (SFS 2013:1018) och som innebär att barnbidrag delas mellan föräldrar som har gemensam vårdnad.

Det är enligt propositionen fortfarande många barn som omfattas av äldre bestämmelser om barnbidrag i socialförsäkringsbalken. Enligt dessa bestämmelser kan delat barnbidrag endast lämnas vid växelvist boende. I sådana fall är det fortfarande motiverat med en anmälningsplikt i den aktuella situationen. En övergångsbestämmelse om detta bör därför införas i barnbidragsförordningen.

Tidigare avstämning av bostadsbidraget

I propositionen anføres att det är viktigt för den enskilde att samhällets stöd är utformat på ett sätt som är begripligt och förutsägbart. En av de stora utmaningarna inom bostadsbidragets regelverk är att preliminärt uppskatta hur mycket en person kan komma att få i inkomst under ett visst år, inte minst när det gäller den som studerar eller är arbetslös under våren och sedan får ett jobb under hösten.

Bidragsmottagaren är skyldig att anmäla ändrade förhållanden som kan påverka det slutliga bostadsbidraget så snart som möjligt efter det att han eller hon får kännedom om förändringen. Det kan ta upp till två år mellan ansökan med inkomstuppgifter som det preliminära bostadsbidraget beräknats på och Försäkringskassans slutliga beslut beräknat på inkomsterna för motsvarande år. I propositionen anføres att risken för att bli återbetalningsskyldig kan påverka människor att inte söka bostadsbidrag, trots att de skulle ha rätt till bidraget. I längden kan det också påverka förtroendet för socialförsäkringen. Den ekonomiska situationen för den enskilde kan dessutom ha förändrats till det sämre sedan året då det preliminära bostadsbidraget utbetalades, och den enskildes möjligheter att betala tillbaka det som betalats ut för mycket kan vara begränsade. Återkrav av bostadsbidrag riskerar då att bli en skuldfälla.

I propositionen föreslås därför att slutligt bostadsbidrag ska bestämmas efter det att Skatteverket har beslutat om slutlig skatt för det kalenderår under vilket preliminärt bostadsbidrag har betalats ut. Flertalet bostadsbidragsmottagare kan därmed få besked om slutligt bostadsbidrag nästan sex månader tidigare än i dag, även om det för några fortfarande kommer att bli aktuellt med ett sådant besked först vid samma tidpunkt som i dag.

En särskild bestämmelse om bostadsbidrag förs in i socialförsäkringsbalken

De allra flesta bestämmelserna om bostadsbidrag finns numera i socialförsäkringsbalken. I propositionen föreslås därför att den särskilda bestämmelsen om studiebidrag och studiestartsstöd vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten ska föras in i socialförsäkringsbalken. Som en följd av detta ska lagen om särskild bestämmelse om bostadsbidrag upphävas. Förslaget innebär ingen ändring i sak utan är en regelförenkling av redaktionell karaktär.

Direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen

I propositionen föreslås att Försäkringskassan ska få direktåtkomst till vissa uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om betalningsskyldighet för en bidragsskyldig förälder enligt 19 kap. socialförsäkringsbalken.

Direktåtkomsten ska endast få omfatta uppgifter per betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen, identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren samt uppgift om den redovisningsperiod som deklarationen avser.

Regeringen gör bedömningen att förslaget om direktåtkomst är förenligt med EU:s dataskyddsförordning och att någon ny sekretessbrytande bestämmelse inte behöver införas för att Försäkringskassan ska få ta del av de aktuella uppgifterna genom direktåtkomst. Vidare gör regeringen bedömningen att det inte behöver införas någon bestämmelse om sekretess för uppgifterna hos Försäkringskassan.

I propositionen anges att frågan om elektroniskt informationsutbyte mellan myndigheter har varit föremål för flera olika utredningar som har behandlat de avvägningar som behöver göras vid ett utökat elektroniskt informationsutlämnande. I dessa sammanhang har det bl.a. framhållits att skyddet för den personliga integriteten måste vägas mot de viktiga allmänintressen som kan motivera ett utökat informationsutbyte, såsom att informationsutbytet kan leda till en ökad effektivitet hos myndigheter, ge den enskilde bättre service och behövas för att genom bättre kontrollmöjligheter undvika att välfärdssystemen undergrävs av bidragsbrott och felaktiga utbetalningar (prop. 2007/08:160 s. 48 och prop. 2016/17:58 s. 124).

I propositionen anförts att när det gäller handläggningen av bl.a. ärenden som rör förmåner för enskilda är uppgifter om inkomster ofta av central betydelse vid handläggningen.

Försäkringskassan har i dag ett elektroniskt informationsutbyte med Skatteverket inom olika förmånsslag, och från den 1 januari 2019 kommer Försäkringskassan att ha direktåtkomst till vissa uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om att bestämma sjukpenninggrundande inkomst enligt 26 kap. SFB eller för att beräkna bostadsbidrag enligt 97 kap. SFB.

Regeringen bedömer att direktåtkomst i ärenden om betalningsskyldighet för underhållsstöd skulle förbättra handläggnings- och besluts kvaliteten hos Försäkringskassan, öka effektiviteten vid uppgiftslämnandet för både Skatteverket och Försäkringskassan samt förbättra Försäkringskassans kontrollmöjligheter. Regeringen anser därför att det bör införas en bestämmelse som innebär att Försäkringskassan också i dessa ärenden får direktåtkomst till de ovan redovisade uppgifterna i beskattningsdatabasen om uppgifterna behövs i ärendet.

I propositionen anges att uppgifterna som omfattas av direktåtkomsten inte är utan integritetskänslighet, men är inte heller av det särskilt känsliga slaget. Samma slags uppgifter finns redan hos Försäkringskassan. Enligt propositionen innebär inte den föreslagna rätten till direktåtkomst ett otillbörligt eller oproportionerligt ingrepp i enskildas integritetsskydd. Försäkringskassans behandling av personuppgifter i egenskap av mottagande myndighet omfattas också av integritetsskyddande bestämmelser om behandling av personuppgifter i 114 kap. SFB.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser samt ekonomiska konsekvenser

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019.

Äldre bestämmelser i socialförsäkringsbalken ska fortfarande gälla för föräldrapenningförmåner och flerbarnstillägg som avser tid före ikraftträdandet.

Lagen om särskild bestämmelse om bostadsbidrag ska upphöra att gälla vid utgången av 2018. Den upphävda lagen ska dock fortfarande gälla i fråga om bostadsbidrag som avser tid före den 1 januari 2019.

Vidare görs bedömningen att även ändringen i barnbidragsförordningen bör träda i kraft den 1 januari 2019. Äldre bestämmelser om anmälningsskyldighet när ett växelvist boende upphör bör dock fortfarande gälla i fråga om barn som omfattas av äldre bestämmelser i socialförsäkringsbalken.

Vad gäller ekonomiska och administrativa konsekvenser bedömer regeringen att förslagen inte medför någon nämnvärd förändring i antalet omprövningar eller något ökat antal överklaganden av Försäkringskassans beslut. Förslagen innebär därmed inte heller någon ökning av antalet mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna.

De sammantagna ekonomiska konsekvenserna av förslagen bedöms innebära en besparing enligt följande:

Ekonomiska konsekvenser av förslagen per år

(miljoner kronor)

	2019	2020	2021	2022	2023
It-stöd	4,62	4,62	4,62	4,62	4,62
Besparing	-9	-9	-9	-9	-9
Totalt	-4,38	-4,38	-4,38	-4,38	-4,38

Källa: Socialdepartementet.

Riksdagens tillkännagivande slutbehandlat

Förslagen om föräldrapenning vid mödravårdsbesök, föräldrapenning vid inskolning, slopat anmälningskrav för tillfällig föräldrapenning samt slopat krav på anmälan för flerbarnstillägg i vissa situationer grundar sig på tillkännagivanden av riksdagen (bet. 2014/15:SfU3 punkterna 5 och 10, rskr. 2014/15:48). Genom förslagen i denna proposition anser regeringen att riksdagens tillkännagivanden har tillgodosetts fullt ut och att tillkännagivandena därmed är slutbehandlade.

Motionen

I kommittémotion 2018/19:18 av Julia Kronlid m.fl. (SD) begärs i yrkandena 1–3 tillkännagivanden om att båda föräldrarna ska ha lagstadgad rätt att närvara vid besök hos mödravården under hela graviditeten utan att arbetsgivaren ska ha möjlighet att neka detta, att som tillägg till regeringens förslag även införa rätt till tillfällig föräldrapenning vid mödravårdsbesök för båda föräldrarna under den tidigare delen av graviditeten och att ett förtydligande behövs i den föreslagna lagtexten i 13 kap. 3 § SFB.

Motionärerna anför att det bör införas en lagstadgad rätt för båda föräldrarna att få ledigt från arbetet för att delta vid mödravårdsbesök från det att graviditeten är bekräftad. Båda föräldrarna har ett stort intresse av att följa fostrets och graviditetens utveckling från början, oavsett eventuella komplikationer eller problem. Motionärerna anser att förslaget om att båda föräldrarna ska få möjlighet att delta de sista 60 dagarna är otillräckligt.

Vidare vill motionärerna införa en ny form av tillfällig föräldrapenning som båda föräldrarna ska ha möjlighet att ansöka om vid behov. Förmånen ska kunna användas för att föräldrarna ska slippa ta av föräldrapenningdagarna för mödravårdsbesök tidigt i graviditeten.

Slutligen menar motionärerna att den föreslagna lydelsen behöver förtydligas i lagförslaget om att båda föräldrarna kan få tillfällig föräldrapenning när de deltar i en kurs för att lära sig vårda barnet. Motionärerna, som delar bedömningen att även de som är att likställa med föräldrar kan behöva delta, anser att uttrycket ”flera föräldrar för samma barn och tid” är otydligt. Motionärerna anser att det i stället uttryckligen bör anges att ”båda föräldrarna, samt personer som kan likställas med en förälder för samma barn och tid”.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar förslaget till regelförenklingar vad gäller föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och barnbidrag. Förslagen kommer att underlätta både för blivande föräldrar och för barnfamiljer.

Vad gäller förslaget om att föräldrapenning ska kunna utges till båda föräldrarna i samband med besök hos mödravården kan det vara viktigt för att följa fostrets utveckling och graviditeten och få information om förlossning m.m. Detta gäller inte minst vid komplicerade graviditeter. Förslaget innebär

att grunden till ett jämställt föräldraskap läggs tidigt samtidigt som det tydliggör att ansvaret för ett barn är delat.

Utskottet anser att principen om att föräldrapenningförmåner inte får lämnas till båda föräldrarna för samma tid och barn i möjligaste mån bör upprätthållas. I en följdmotion föreslås emellertid att båda de blivande föräldrarna bör ha rätt enligt föräldraledighetslagen (1995:584) att besöka mödravårdscentralen under hela graviditeten. Utskottet anser dock att propositionens förslag om att rätten att följa med till mödravården ska begränsas till den sista tiden av graviditeten är rimligt, eftersom behovet av stöd och information måste antas bli större under den senare delen av graviditeten. Även arbetsgivarnas behov av att planera sin verksamhet måste beaktas. Inte heller kan utskottet ställa sig bakom motionärernas förslag om att införa en ny form av tillfällig föräldrapenning för besök hos mödravården under den tidigare delen av graviditeten.

När det gäller motionärernas förslag om att förtydliga vad som menas med uttrycket ”flera föräldrar” kan utskottet inte se något sådant behov. Av propositionen framgår att därmed avses inte bara föräldrar utan även personer som enligt 11 kap. 4 § SFB likställs med föräldrar.

Beträffande förslaget om en tidigare avstämning av bostadsbidraget noterar utskottet att det av en granskningsrapport från Riksrevisionen om återkrav av bostadsbidrag (RiR 2018:4) kan utläsas att återkraven av bostadsbidrag har ökat kraftigt, att cirka en tredjedel av bidragstagarna får återkrav varje år och att många får upprepade återkrav. Riksrevisionen förordar bl.a. en översyn av bostadsbidraget. Regeringen har i en skrivelse till riksdagen (skr. 2017/18:289) redovisat sin bedömning av Riksrevisionens rapport om återkrav av bostadsbidrag. Utskottet avser att behandla skrivelsen under hösten 2018.

Regeringen har den 30 augusti 2018 beslutat att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av reglerna för bostadsbidrag och underhållsstöd, bl.a. för att öka den fördelningsmässiga träffsäkerheten och minska risken för återkrav och skuldsättning. Resultatet av översynen ska redovisas senast den 1 oktober 2020 (dir. 2018:97).

Ett förslag från Försäkringskassan om ett moderniserat bostadsbidrag ingår i översynen. Förslaget innebär att den bidragsgrundande inkomsten ska beräknas per månad i stället för per år. Därmed blir det möjligt att lämna bostadsbidrag för en del av året och att betala ut bostadsbidraget slutligt utan avstämningskrav.

Enligt utskottets bedömning är det nu aktuella förslaget om en tidigare avstämning av bostadsbidraget ett steg i rätt riktning och utskottet ser därför inget skäl att motsätta sig förslaget.

Utskottet har inte något att invända mot propositionens övriga förslag. Därmed tillstyrker utskottet propositionen och avstyrker motion 2018/19:18 (SD) yrkandena 1–3.

Reservation

Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik (SD)

av Paula Bieler (SD), Julia Kronlid (SD) och Linda Lindberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen

a) antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
2. lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584),
3. lag om upphävande av lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag,

4. lag om ändring i lagen (2017:388) om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet,

b) ställer sig bakom det som anförs i reservationen samt tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:270 punkterna 1–4 och motion

2018/19:18 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Vi delar regeringens uppfattning om att båda föräldrarna och inte bara den av dem som är gravid ska kunna närvara vid mödravårdsbesök. Vi anser dock att detta ska gälla under hela graviditeten eftersom båda föräldrarna har ett stort intresse för att följa fostrets och graviditetens utveckling och det oavsett om det uppstår komplikationer eller andra problem. Det bör därför införas en lagstadgad rätt för båda föräldrarna, från det att graviditeten är bekräftad, att få ledigt från arbetet för att delta vid mödravårdsbesök.

Vidare anser vi att en ny form av tillfällig föräldrapenning vid mödravårdsbesök bör införas som båda föräldrarna ska kunna ansöka om vid behov. Förmånen ska kunna användas för att föräldrarna ska slippa ta av föräldrapenningdagarna för mödravårdsbesök tidigt i graviditeten.

Dessutom anser vi att den föreslagna lydelsen i lagförslaget om att båda föräldrarna kan få tillfällig föräldrapenning när de deltar i en kurs för att lära sig vårda barnet behöver förtydligas. Vi delar bedömningen att även de som är att likställa med föräldrar kan behöva delta men anser att uttrycket ”flera föräldrar för samma barn och tid” är otydligt. Det bör i stället uttryckligen anges ”båda föräldrarna, samt personer som kan likställas med en förälder för samma barn och tid”.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2017/18:270 Regelförenklingar inom ekonomisk familjepolitik:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om upphävande av lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2017:388) om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet.

Följdmotionen

2018/19:18 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att båda föräldrarna ska ha lagstadgad rätt att närvara vid besök hos mödravården under hela graviditeten utan att arbetsgivaren ska ha möjlighet att neka detta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att som tillägg till regeringens förslag även införa rätt till tillfällig föräldrapenning vid mödravårdsbesök för båda föräldrarna under den tidigare delen av graviditeten och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett förtydligande behövs i den föreslagna lagtexten i 13 kap. 3 § socialförsäkringsbalken och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i
socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken¹
dels att 11 kap. 10 och 12 §§, 12 kap. 4 §, 13 kap. 1 och 3 §§, 16 kap.
 12 §, 97 kap. 2 och 13 §§ och 98 kap. 5 § ska ha följande lydelse,
dels att rubriken närmast före 12 kap. 7 § ska lyda "Förskola, skola och
 viss annan pedagogisk verksamhet",
dels att det ska införas tre nya paragrafer, 12 kap. 5 a och 7 a §§ och
 13 kap. 9 a §, och närmast före 12 kap. 5 a § och 13 kap. 9 a § nya
 rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.**10 §²**

Föräldrapenningsförmåner får inte lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid i annat fall än som anges i 12 kap. 4 a, 6 och 7 §§ samt 13 kap. 10, 11, 13, 26 och 30 §§. *För tillfällig föräldrapenning gäller även 13 kap. 3 §.*

Tillfällig föräldrapenning enligt 13 kap. 31 e § får lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid.

För tillfällig föräldrapenning gäller även 13 kap. 3 §.

12 §³

Föräldrapenningsförmåner får inte lämnas för tid innan anmälan gjorts till Försäkringskassan. Detta gäller dock inte om det har funnits hinder för en sådan anmälan eller det finns särskilda skäl för att *förmånen* ändå bör lämnas. *Vidare gäller detta inte i fråga om sådan tillfällig föräldrapenning som avses i 13 kap. 31 e §.*

Föräldrapenning får inte lämnas för tid innan anmälan gjorts till Försäkringskassan. Detta gäller dock inte om det har funnits hinder för en sådan anmälan eller det finns särskilda skäl för att *föräldrapenning* ändå bör lämnas.

¹ Senaste lydelse av rubriken närmast före 12 kap. 7 § 2010:870.

² Senaste lydelse 2011:1082.

³ Senaste lydelse 2010:2005.

12 kap.**4 §**

I andra fall än som avses i 5 och 6 §§ har en förälder som inte har barnet i sin vård rätt till föräldrapenning endast om det finns särskilda skäl.

I andra fall än som avses i 5–6 och 7 a §§ har en förälder som inte har barnet i sin vård rätt till föräldrapenning endast om det finns särskilda skäl.

Mödravårdsbesök**5 a §**

En förälder som besöker mödravården när det gäller ett ofött barn eller en graviditet har rätt till föräldrapenning i samband med besöket.

Föräldrapenning i samband med besök hos mödravården kan lämnas för tid från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse fram till och med förlossningsdagen.

7 a §

En förälder som har ett barn som deltar i en introduktion till en verksamhet enligt skollagen (2010:800) har rätt till föräldrapenning för att delta i introduktionen, om den avser

- 1. förskola,*
- 2. förskoleklass,*
- 3. grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola eller internationell skola på grundskolenivå,*
- 4. fritidshem som kompletterar utbildningen i en skolform enligt 2 eller 3, eller*
- 5. verksamhet enligt 25 kap. 2, 4 eller 5 § skollagen.*

Föräldrapenning i samband med ett barns introduktion kan lämnas till en förälder som inte har barnet i sin vård.

13 kap.**1 §⁴**

I detta kapitel finns allmänna bestämmelser om rätten till tillfällig föräldrapenning i 2–9 §§.

Vidare finns bestämmelser om

– tillfällig föräldrapenning för tid före ansökan i 9 a §,

- tillfällig föräldrapenning vid barns födelse eller adoption i 10–15 §§,
- vård av barn som inte har fyllt 12 år i 16–21 §§,
- vård av barn som har fyllt 12 år i 22–25 §§,
- vård av barn som omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade i 26–29 §§,
- vård av allvarligt sjukt barn i 30 och 31 §§,
- utvidgad rätt till tillfällig föräldrapenning vid förälders sjukdom eller smitta i 31 a–31 d §§,
- tillfällig föräldrapenning i samband med att ett barn har avlidit i 31 e och 31 f §§,
- beräkning av antalet dagar med rätt till tillfällig föräldrapenning i 32 §, och
- beräkning av tillfällig föräldrapenning i 33–38 §§.

3 §

Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid:

Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § *första stycket* lämnas till båda föräldrarna för samma barn och tid:

1. om föräldrarna följer med sitt barn till läkare när barnet lider av allvarlig sjukdom, och
2. om föräldrarna, som en del i behandlingen av sitt barn, behöver delta i läkarbesök eller i behandling som ordinerats av läkare.

Tillfällig föräldrapenning får förutom i de fall som anges i 11 kap. 10 § andra stycket lämnas till flera föräldrar för samma barn och tid, om föräldrarna deltar i en kurs som ordnas av en sjukvårdshuvudman för att lära sig vårda barnet.

Tillfällig föräldrapenning för tid före ansökan

9 a §

Tillfällig föräldrapenning lämnas inte för längre tid tillbaka än 90 dagar före den dag ansökan

⁴ Senaste lydelse 2010:2005.

kom in till Försäkringskassan.

Detta gäller dock inte om det finns synnerliga skäl för att tillfällig föräldrapenning ändå bör lämnas. Tidsbegränsningen gäller inte heller i fråga om sådan tillfällig föräldrapenning som avses i 31 e §.

16 kap.

12 §⁵

Den som får allmänt barnbidrag för de barn som omfattas av flerbarnstillägget får också flerbarnstillägg för dessa barn.

Den som vill få flerbarnstillägg med stöd av 15 kap. 9 § 2 eller 3 ska anmäla detta till Försäkringskassan. *Detsamma gäller den som vill få flerbarnstillägg med stöd av 15 kap. 12 §, utom i de fall där två föräldrar bor tillsammans med ett barn som de har gemensamt, om någon av dem får barnbidrag för barnet.*

Den som vill få flerbarnstillägg med stöd av 15 kap. 9 § 2 eller 3 ska anmäla detta till Försäkringskassan. *Detta gäller dock inte om förlängt barnbidrag eller studiehjälp enligt 2 kap. studiestödslagen (1999:1395) lämnas för barnet.*

Den som vill få flerbarnstillägg med stöd av 15 kap. 12 § 1 behöver inte anmäla det. Den som vill få flerbarnstillägg med stöd av 15 kap. 12 § 2 ska anmäla det till Försäkringskassan, utom i de fall där två föräldrar har ett gemensamt barn och det för barnet lämnas någon sådan förmån eller något sådant stöd som anges i 15 kap. 9 §.

97 kap.

2 §

Den försäkrades bidragsgrundande inkomst är summan av

1. överskott i inkomstslaget tjänst enligt 10 kap. 16 § inkomstskattelagen (1999:1229),
2. överskott i inkomstslaget näringsverksamhet beräknat enligt 4 §,
3. överskott i inkomstslaget kapital beräknat enligt 5 §,
4. del av egen och barns förmögenhet enligt 6–10 §§,
5. del av barns inkomst av kapital enligt 11 och 12 §§ och

⁵ Senaste lydelse 2013:1018.

6. vissa andra inkomster enligt 13 §.

Vid beräkning av inkomster som avses i första stycket 6 ska studiebidrag enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) och studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd ingå med 80 procent.

13 §⁶

Med vissa andra inkomster enligt 2 § 6 avses följande: Med vissa andra inkomster enligt 2 § första stycket 6 avses följande:

1. inkomst som på grund av 3 kap. 9–13 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) eller skatteavtal inte ska tas upp som intäkt i inkomstslaget näringsverksamhet, tjänst eller kapital,
2. studiemedel i form av studiebidrag enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) och studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd, utom de delar som avser tilläggsbidrag,
3. skattefria stipendier över 3 000 kronor per månad,
4. skattepliktiga inkomster enligt 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, och
5. etableringsersättning för vissa nyanlända invandrare.

Inkomster som avses i första stycket 2 och 3 och som i slutet av ett år betalas ut i förskott som hänförliga till nästföljande år ska beaktas för det senare året.

98 kap.**5 §⁷**

Slutligt bostadsbidrag bestäms för varje kalenderår under vilket preliminärt bidrag har betalats ut. Slutligt bostadsbidrag bestäms efter *den tidpunkt när besked* om slutlig skatt enligt 56 kap. 10 § *första stycket* skatteförfarandelagen (2011:1244) *senast ska ha skickats*.

Slutligt bostadsbidrag bestäms för varje kalenderår under vilket preliminärt bidrag har betalats ut. Slutligt bostadsbidrag bestäms efter *det att beslut* om slutlig skatt enligt 56 kap. 2 § skatteförfarandelagen (2011:1244) *har meddelats*.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för föräldrapenningsförmåner och flerbarnstillägg som avsertid före ikraftträdandet.

⁶ Senaste lydelse 2017:585.

⁷ Senaste lydelse 2011:1434.

2 Förslag till lag om ändring i föräldraledighetslagen (1995:584)

Härigenom föreskrivs att 10 § föräldraledighetslagen (1995:584) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §¹

Ledigheten får delas upp på högst tre perioder för varje kalenderår. Om en ledighetsperiod löper över ett årsskifte, ska den anses höra till det kalenderår då ledigheten påbörjades.

Trots denna begränsning får en ledighet delas upp när det gäller antingen ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. enligt 8 § eller ledighet för föräldrautbildning m.m. enligt 12 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Trots denna begränsning får en ledighet delas upp när det gäller antingen ledighet med tillfällig föräldrapenning m.m. enligt 8 § eller ledighet med föräldrapenning enligt 12 kap. 5 a–7 a §§ socialförsäkringsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.

¹ Senaste lydelse 2010:1263.

3 Förslag till lag om upphävande av lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag

Härigenom föreskrivs att lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag¹ ska upphöra att gälla vid utgången av 2018.

Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för bostadsbidrag som avsertid före den 1 januari 2019.

¹ Senaste lydelse av lagen 2017:531.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:388) om ändring i lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 8 c § lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet¹ i stället för lydelsen enligt lagen (2017:388) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2017:388

Föreslagen lydelse

2 kap. 8 c §

Försäkringskassan får ha direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst enligt 26 kap. socialförsäkringsbalken eller beräkning av bostadsbidrag enligt 97 kap. socialförsäkringsbalken.

Försäkringskassan får ha direktåtkomst till uppgifter i beskattningsdatabasen, om uppgifterna behövs i ett ärende om

1. *betalningsskyldighet för en bidragsskyldig förälder enligt 19 kap. socialförsäkringsbalken,*

2. *bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst enligt 26 kap. socialförsäkringsbalken, eller*

3. *beräkning av bostadsbidrag enligt 97 kap. socialförsäkringsbalken.*

Direktåtkomsten får endast omfatta

1. uppgifter per betalningsmottagare i en sådan arbetsgivardeklaration eller förenklad arbetsgivardeklaration som avses i 26 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244),

2. identifikationsuppgifter för den uppgiftsskyldige och betalningsmottagaren, och

3. uppgift om den redovisningsperiod som deklarationen avser.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2003:670.